

Каримова Ш.М.

“Сервис”кафедраси ассистенти

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ТАЛАБАЛАР МУСТАҚИЛ ИШЛАРИНИНГ ЎРНИ

Аннотация. Мақолада талабаларнинг мустақил ишларининг роли, аҳамияти ва улушини таълимнинг компетентлик моделида янги тушунчани таклиф этади, мустақил иш вазифаларини тушунишга ёндашувларни қайта кўриб чиқиш зарурлигини таъкидлайди. Мақолада муаллиф талабалар мустақил ишларининг таълим жараёнидаги ўрни масаласига тўхталади.

Калит сўзлар: талабаларнинг мустақил иши, касбий фаолияти, ўқув материали.

Karimova Sh.M.

Assistant of the department "Service"

Samarkand Institute of Economics and service

THE ROLE OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Annotation. The article offers a new understanding of the role, significance and share of independent work of students in the competence model of education, argues for the need to revise approaches to understanding the tasks of independent work. In the article, the author addresses the issue of the role of independent work of students in the educational process.

Keywords: independent work of students, professional activity, educational material.

"Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача бўлган даврда ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида" ги

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 8 октябр 2019 йил № 5847 сонли Фармонида олий таълимнинг илғор стандартларини жорий этишга босқичма-босқич ўтиш кўзда тутилган. Олий таълимнинг асосий вазифаси ўз-ўзини ривожлантириш, ўз-ўзини тарбиялаш, инновацияларга қодир мутахассиснинг ижодий шахсини шакллантиришдир. Ушбу муаммони ҳал қилиш фақат билимларни ўқитувчидан талабага тайёр шаклда ўтказиш орқали мумкин эмас. Талабани билимнинг пасив истеъмолчисидан муаммони шакллантириш, уни ҳал қилиш йўллари таҳлил қилиш, мақбул натижани топиш ва тўғрилигини исботлай оладиган билимларнинг фаол яратувчисига ўтказиш керак. Таҳлиллар шуни кўрсатадики, мустақил иш ҳали ҳам тўғри ташкил этилмаган ва бўлажак мутахассис шахсини шакллантиришнинг муҳим омили сифатида касбий ўз-ўзини тарбиялаш унинг машғулотларида муносиб ўрин эгалламайди.

Талабанинг мустақил иши ўқув жараёнининг муҳим таркибий қисмларидан бири бўлиб, унинг давомида кўникмалар, малакалар ва билимлар шаклланади, шунингдек талабанинг билим фаолияти техникасини ўзлаштириши, ижодий ишларга қизиқиши ва охир-оқибат ўқув ва илмий муаммоларни ҳал қилиш қобилияти таъминланади.

Талаба мустақил ишининг мақсади талабаларда фандаги муаммоларни мустақил равишда ҳал қилиш қобилиятини шакллантиришдир. Талаба мустақил ишининг мақсади мустақиллик каби шахсий хусусиятни ривожлантиришдир, яъни ташқи раҳбарлик ва ёрдамсиз ўз фаолиятини ташкил этиш ва амалга ошириш қобилиятидир.

Талабаларнинг мустақил ишларини ташкил этишнинг асосий вазифаси ҳар қандай шаклдаги синфда интеллектуал ташаббус ва фикрлашни ривожлантириш учун психологик ва дидактик шароитларни яратишдир. Талабанинг мустақил ишини ташкил этишнинг асосий принципи барча талабаларни муаммоли масалалар ва вазифаларни ҳал қилишда ўз фикрларини шакллантириш билан талабанинг пасив роли билан маълум

вазифаларни расмий бажаришдан когнитив фаолиятга ўтиш билан индивидуал ишлашга ўтказиш бўлиши керак.

Мустақил ишнинг ҳақиқий ҳолатини ўрганиш талабаларнинг умумий академик қобилиятлари ва қобилиятлари ёмонлигини кўрсатади: конспект қилиш, ўқиганларини кўриб чиқиш, таҳлил қилиш ва синтез қилиш.

Ўқув материали ва бошланғич манбаларни мустақил ўрганишда ўқувчилар хулосаларни шакллантиришда, фикрларини ривожлантиришда, ўқиганларини баҳолашда асосийни, асосийни аниқлашга қийналадилар. Талабаларнинг фаол мустақил иши фақат жиддий ва барқарор мотивация мавжуд бўлганда мумкин. Энг кучли рағбатлантирувчи омил - бу янада самарали касбий фаолиятга тайёргарликдир.

Мустақил ишнинг моҳияти, бизнинг фикримизча, турли манбалардан олинган ўрганилган материални тушунишни ўз-ўзини ташкил қилиш, талабанинг ўз нуқтаи назарини қуришда, ўрганилганларга бўлган муносабати, ўрганилаётган материалнинг амалий аҳамиятини аниқлашдан иборат. Мустақил ишни ташкил этиш, биринчи навбатда:

- ҳар бир курс учун мустақил ишларнинг мазмуни ва кўламини аниқлаб бориш;
- ҳар бир мавзу бўйича ўз-ўзини ўрганиш учун маълум бир ҳажмдаги материални маълум бир вақт давомида ташкил этиш;
- талабада мустақил ишлаш кўникмаларини шакллантириш бўйича семинармазмунини аниқлаш;
- кириш дарсидан талаба дастур ва вазифаларнинг моҳияти, мустақил ишларга қўйиладиган талаблар, баҳолаш мезонлари, вазифаларни бажариш усуллари, назорат шакллари ва муддатлари билан танишади.

Амалиёт шуни кўрсатадики, ижодий мутахассисни ўқитиш фанларнинг назарий асосларини ўзлаштирмасдан, талабаларнинг назарий билимлар билан

амалий шароитда ишлаш кўникмаларини ривожлантирмасдан, уларни касбий вазифаларни ҳал қилишда ишлатмасдан мумкин эмас.

Талаба саволларга жавоб бера олиши, таклиф қилинган вазиятни тушуниши, ундан чиқиш йўллари белгилаши, монография, мақолани кўриб чиқиши ёки изоҳлаши, амалиёт давомида ишлаб чиқариш жараёнларини бевосита кузатиши керак. Мустақил иш учун турли хил вазифалар, уларга нафақат ахборот, балки касбий йўналишни ҳам бериш, назария ва муҳандислик амалиёти ўртасида яқин алоқани ўрнатиш-бу мустақил иш қобилиятлари ва кўникмаларини ривожлантиришга туртки берадиган ва талабанинг шахс тузилишини шахс таркибига айлантиришга ёрдам берадиган мутахассис рағбатидир.

Талаба мустақил ишининг самарадорлиги ўқув жараёнини педагогик бошқариш сифатининг мезони сифатида унинг икки йўналишда ривожланиши билан белгиланади:

➤ ўз-ўзини тайёрлаш жараёнида талаба томонидан ўзлаштириш даражасида келажакдаги касбий фаолиятни симуляция қиладиган вазиятларда ҳаракат қилиш қобилияти вазифалар-вазиятлар, махсус машқлар, амалий стандарт вазифаларни ҳал қилиш учун назариядан фойдаланишда;

➤ талабаларнинг ҳаётий тажрибасидан максимал даражада фойдаланган ҳолда, уларни келажакдаги касбий фаолиятга йўналтирган ҳолда, ностандарт вазифалар ва мураккабликдаги вазифаларни бажариш ва реал ишлаб чиқариш амалиётида талабаларни илмий-тадқиқот фаолиятига жалб қилиш даражасидир.

Талабаларнинг мустақил ишларининг самарадорлиги кўп жиҳатдан уни назорат қилишнинг фаол усуллари мавжудлиги билан белгиланади.

Шундай қилиб, талабалар мустақил ишининг асосий маъноси ва натижаси интеллектуал ва мантиқий қобилиятларни ривожлантириш ва ўз фикрларини ифода этиш, ўқув ва илмий-тадқиқот ишлари натижаларини расмийлаштириш, шунингдек, фанларни ўрганишда илгари олинган

билимлардан фаол фойдаланишни рағбатлантириш, уларни қўллаш қобилиятини ривожлантиришдир ҳал қилинаётган вазифаларнинг шартларини ўрганаётгандадир.

Адабиётлар рўйхати:

1. Указ Президента Республики Узбекистан «Об утверждении Концепции развития системы высшего образования Республики Узбекистан на период до 2030 года» от 8 октября 2019 года.

2. Пардаева З.Ж. Организация самостоятельной работы студентов. – Ташкент, «Фан», 2007, с.17.

3. Современные образовательные технологии : учебное пособие / коллектив авторов ; под ред. Н.В. Бордовской. — 3-е изд., стер. — Москва : КНОРУС, 2017. — 432 с.